

[Dvojitá realizace pravdy v poznání; úsilí o systém a jeho prolamování]

Písek, 25. 7. 58

V poznání se prosazuje pravda odlišně, jinak než všude jinde. Zatímco všude jinde působí pravda „*hic et nunc*“, tj. je bezprostředním zdrojem všeho vskutku nového, kupředu postupujícího všude tam, kde se naskýtá,¹ tedy od případu k případu, v samotném poznání (myšlení, myšlenkové práci, filosofii, vědě atd.) je situace odlišná: tu se pravda uskutečňuje dvojitým způsobem. Jednak se realizuje v abstrakci, v obecnosti (obecném), v pokusu o syntézu, o generální teorii, o systém; jednak se realizuje v narušování, prolamování takových systémů, aby tak dala základ novým systematickým pokusům, které opět budou podobně narušovány a prolamovány. Je sice jistá obdoba i s ostatními oblastmi realizace pravdy. Nejen vše nové, ale také staré je konec konců založeno v pravdě, i když ovšem nikoliv bezprostředně. Tu ovšem staré je vždy překážkou, něčím, co musí být překonáno; i když na druhé straně nic nového se nemůže objevit, co by se neopíralo nějak o staré. Můžeme se proto ptát: proč se každé vskutku nové musí opírat o něco starého? To není jenom věc technická; také na tomto místě je třeba sestoupit o stupeň níže a ohledat základy této skutečnosti. Jde zřejmě o to, že každé staré si v sobě zachovává něco z té pravdy, již vděčilo za svůj vznik, když ještě bylo novým. Tato úvaha nám ukazuje, že vlastně nejde o žádnou základní odlišnost, o níž byla (mylně) řeč nahoře (na této straně),² nýbrž spíše o analogii situace, byť na vyšším stupni.

¹ Tj. z diskusního setkání u Josefa Lukla Hromádky. – Pozn. red.

² Následující záznamy (od 23. do 30. 7. 1958) představují celek poznámek pořízený nejprve v rukopise a posléze přepsaný autorem do strojopisné podoby. Odchytky mezi obojím zněním jsou vyznačeny v poznámkách pod čarou. – Pozn. red.